

La sinsekvaj ŝtupoj de amo

Claude Piron, Svislando

La komenco

Je la bazo de amo ĉiam estas rilato. Eĉ se oni amas nur sin mem, amo estas rilato. Estas iu, kiu amas, “mi”, kaj iu, kiun tiu amas: “min mem”. Inter ambaŭ – eĉ se “mi” kaj “mem” estas unu sama estaĵo – ekzistas rilato. Mi povas rilati al mi ame, sed ankaŭ sename, eĉ malame, same kiel mi povas rilati al mi estime aŭ malestime. Ke “mi” kaj “mia korpo” okupas la saman lokon, tio ne malhelpas, ke ili havas rilaton inter si.

Komence la celo de la amrilato estas simple pluvivi. Ĵusnaskito amas sian patrinon, ĉar ĝi bezonas ŝin. Diri, ke ĝi amas sian patrinon, estas ne tute ĝuste. Ĝi ne scias, ke tiu estaĵo, kiu havigas al ĝi la lakton, estas “iu”, estas aparta estaĵo, sed ĝi bezonas la rilaton, kaj tiu kontentigas ĝin aŭ ne laŭ tio, ĉu la lakto venas ĝustatempe aŭ ne. Tiu kontentigo en rilato estas la bazo de amo.

Sed tio estas nur unu aspekto de tiuaĝa amo: la fakto esti apud la fonto de la kontenteco estas per si mem plezuro, korpa kaj anima. La korpa estas la plezuro tuŝi, kaj la plezuro senti, ke iu tuŝas nin. Sed ankaŭ kiam tuŝo ne okazas, aperas ama plezuro: la plezuro senti, ke la alia ekzistas, preta doni ion bezonatan. Eĉ kuŝante sola en aparta ĉambro, infaneto povas kontenti, ĉar ĝi iel scias, ke tiu soleco estas nur portempa. La soleca situacio do estas sendanĝera, kaj oni emas ami iun, kiu kreas senton de sendanĝereco. Kontentigi niajn bezonojn, tuŝi nin en plaĉa maniero, dissendi senton de sendanĝereco, tio estas atenti nin, tio estas sciigi, eĉ se senparole: “vi estas grava por mi,” alivorte: “mi amas vin”.

Kelkajn jarojn poste

Infano kvinjara, sepjara, dekjara povas ami kun forto, kiun plenkreskuloj ne imagas. Knabeto povas enamiĝi al instruistino, aŭ knabino al

samklasano, kaj travivi sentojn, kiuj igas la koron bati kun la sama mikso de plezuro, timo kaj doloro, kiel ĉe homo tridekjara, kiu spertis renkonton, pro kiu la tuta vivo ŝanĝiĝas, kaj kiu pensas: tio estas AMO kun granda A. Plenkreskuloj ĝenerale ne kredas je la seriozeco de tiuj infanaj amoj. Rezulte ili ofte fuŝe reagas, ekzemple mokante la infanon, kio povas esti por la etulo kaŭzo de granda sufero, fojfoje kun sekvoj por la tuta vivo. Tia mokado ja povas fuŝi la senton pri memcerteco, tiom helpa en la vivo. Forteco de amo havas nenium rilaton kun aĝo. Ekzistas personoj, en kiuj la plej vigla amo de ilia tuta vivo disvolviĝis, kiam ili estis ok- aŭ naŭjaruloj.

La tempo de korpa ŝanĝiĝo

Kiam la korpo transiras de infana formo al plenkreska, amo kompreneble ŝanĝiĝas, ĉar aperas nova aspekto: sekso. Knabinoj malestimis knabojn, stultajn ĝenulojn emajn nur batali kaj montri al la aliaj, kiom ili pli fortas ol ĉiuj. Nun kun batanta koro ili mire turnas la okulojn al tiuj viriĝantoj kaj malkovras belecon, kiun ili antaŭe ne vidis. Kaj knaboj, por kiuj inoj estis neinteresaj estuloj kun nekompreneblaj gustoj kaj reagoj, nun havas pri ilia beleco neforigeblajn pensojn kaj malfacile supereblajn tuŝdezirojn, kiuj kaŭzas en la korpo strangan bestajn ĝu-bezonojn, neniam spertitajn antaŭe.

Jam tiuaĝe komenciĝas sendamandoj, kiuj reaperos dum la plenkreska vivo. Ĉu mi amas? Ĉu mi amas la personon, aŭ la plezuron diri al mi, ke mi amas? Ĉu mi amas por kapti, plezurigi min, kiel en la tempo, kiam mi estis freŝe naskita du-monatulo kaj mia tuta amo iris al la patrino laktujo? Aŭ ĉu mi amas kun koro donema, ne plu memcentra, kvazaŭ kun emo krei ion tute novan, rilaton, kiu plenu min, sed ankaŭ same bele plenu ĝin aŭ lin? Rilaton, kiu estos tiel plena

Facila

je amo, ke ĝi disradias lumon kaj belon senĉese ĉirkaŭ ni?

Enamiĝo

Tiam povas okazi, ke ni renkontas personon, kaj tiu renkonto estas kvazaŭ nin tuŝis fulmo. Subite, tiu persono iĝas estaĵo tute aparta, kvazaŭ kreita nur por ni, kaj fariĝas nia tuta mondo tiel, ke ni vidas ĉion tra ties okuloj. Estas en tiu renkonto promeso pri konstanta ega ĝojo, kiu sentiĝas transmonda, io trans la ordinaraj travivaĵoj, trans la normala vivo sur-tera, kvazaŭ ĝi igus nin salti de sur ĉi tiu mondo al supera nivelo, ĉiela, bela, ĝuiga, fakte dieca. Ni tiam sentas nian animon pli larĝa, pli vasta, kaj ni emas ride ti al ĉiuj nekonatoj, nur por kundividi kun ili tiun korplenigan senton, ĉar ĝi estas tro granda por nur eta ni, kaj nia koro ŝajne volas krii al ĉiuj: “Vidu, kiel mi feliĉas!”, “Mi renkontis ŝin!”, “Mi ekkonis lin!”

Tio povas esti la komenco de feliĉega vivo, se tiu sento direktiĝas al iu, kiu havas personecon facile kunordigeblan kun la nia. Kaj tio okazas pli ofte, ol oni

ĝenerale kredas. Kompreneble, aperos malfacilaĵoj, kaj disopinado. Sed la volo kune resti kaj feliĉi estas tiel forta, ke ĉiu problemoj iel solviĝas, kaj post ĉiu akra diskuto aŭ bataleto revenas paco en la paro. Tia amo daŭras tutvive kaj beligas la tutan ekziston.

Sed la fakto, ke la enamiĝa sento ekfajris en nia koro, tute ne signifas, ke nia personeco povos vere feliĉe kunvivi kun tiu, kiu nevole vekis ĝin. Ĝi povas esti imagaĵo kun pure seksa bazo, aŭ revo devenanta de tio, ke ni surmetas sur la vizaĝon, la parolojn, la ir- aŭ agmanieron de la renkontita homo bildon el la imagkrea parto de nia animo. Anstataŭ vidi la estulon, kia li aŭ ŝi vere estas, ni vidas imagitan personon kvazaŭ tiritan el filmo aŭ romano. La elreviĝo, kiu venos poste, pro kontakto kun la vera esto de la alia, povas kaŭzi ege suferigan ŝiron en la koro, kiu faligas en profundan malĝojon, pro kiu la tuta vivo dum iu daŭro iĝas senkolora, sengusta, sen iu ajn plaĉaodoro.

Oni ankaŭ povas enamiĝi, ne

al bildo, sed al iu vidata, kia li aŭ ŝi estas, sed kiu ne respondas al nia amo. Ni fajras, sed la alia restas malvarma. Tio estas ege doloriga, sed kion fari? Igi la alian ami nin kelkfoje eblas, sed plej ofte ne. En amaj sentoj agas multo nekomprenebla, kaj do neregebla, antaŭ kio ni povas nur klini nin. Fojfoje la alia tamen reagis, se ne per amo, almenaŭ per amikiĝo, kaj tiu poste povas evolui al vera amo. Sed se nia amo restas tute senresponda, aŭ se la situacio estas tia, ke la alia, kvankam sente respondema, praktike tamen ne povas aranĝi la aferojn por ke la amrilato povu disvolviĝi, ĝi ne povos vivi. Tiam necesas lerni akcepti ĝian morton. Ne facila faro, sed ĝi aldonas multon al nia vivsperto, kaj per tio grandigas la animon.

La ecoj de vera amo

Amo kapabla longtempe daŭri feliĉige ĉiam enhavas kvin ecojn.

Unue, oni deziras *esti kune*. La simplan fakton de kuna ĉeesto oni sentas io altvalora, samtempe ege serioza kaj tamen povanta vekti emon ridi, ridi iom infanece, senkaŭze, pro simpla ĝojo vivi kaj proksimi unu al la alia. Stranga okazaĵo tiam ofte rimarkeblas. Oni vidas belecon en la alia eĉ komprenante, ke la plimulto ne vidas ĝin. Ĝi ja ne estas vizaĝa aŭ korpa. Ĝi estas io alia, iom simila al lumo, kiun elradias la rideto, la okuloj, la tuta esprimo. Amrigardo ne

estas priskribebla. Sed ĝi gravas. Homoj, kiuj neniam ricevis amrigardon dum sia infaneco – da tiaj ekzistas pli ol oni kutime opinias – havas malpli facilan vivon ol la aliaj (sed la devo superi la malfacilaĵojn kun tiu baza manko povas fari, ke ili kreas por si fortan personecon).

Due, amo enhavas *deziron koni*. Oni dezirus scii ĉion pri la alia. Se la persono, kiu plaĉas al vi, ne serioze interesas vin, vi ne troviĝas sur la vojo al vera amo. Sed koni homon estas malfacile. Personeco estas tiom pli riĉa ol ni kredas unuavide! Tiu estas aspekto de la arto ami, en kiu nur malrapide, nur iom post iom oni povas sukcesi. Plene koni homon ja estas neeble, sed progresi en la konado sufiĉas. Kaj estas io feliĉiga en la fakto ne tute koni, kaj do ĉiam malkovri en la alia ion novan, pri kio ni ekmiras.

Trie, plenkreskula amo – kontraste kun infaneca, kiu estas kapta – necesigas volon lasi la alian libera kaj ne malbonfari al li aŭ ŝi. La sento, pro kiu oni tiel agas, havas nomon eksteran al la facillingva vortlisto: *respekto*. Ekzemploj de *nerespekto* helpas vin kompreni, kio ĝi estas. Se vi estas laca, nepre bezonas dormi, kuŝas sur via lito, kaj mi sonigas diskon, kies tro forte brua muziko malebligas vian endormiĝon, mi ne respektas vian rajton ripozi. Se vi prunte donis al mi libron, kaj mi skribaĉas sur ĝi, mi ne respektas

vian libron. Se vi diris al mi sekreton, petante min diri ĝin al neniuj, kaj mi disrakontas ĝin, mi ne respektas vian sekreton.

Mi konas edzon, kiu foje diris al sia edzino: “Ni transloĝiĝos. Mi jam subskribis la paperojn por alpreni de la nova loĝejo”. Kaj ili antaŭe eĉ ne diskutis pri ebla transloĝiĝo! Ŝi eĉ ankoraŭ ne vidis la novan loĝejon, kiam ŝi unuafoje sekvis lin tien. Tiel agi estas malrespekti. Respekto estas nemalhavinda parto de amo. Tiu viro certe ne vere amis sian edzinon. Ne mirige do, ke post nelonge ili disiĝis.

Respekti, tio estas ankaŭ rilati al la alia kiel al memstara persono, kiu havas proprajn volojn, gustojn, interesojn, kiujn oni akceptas tiaj, kiaj ili estas. Se sporto ne interesas vin, dum via kunulo aŭ kunulino ĝin treege ŝatas, kaj vi pro tio malestimas ŝin aŭ lin, tio signifas, ke vi ne akceptas, ke aliulaj gustoj povas diferencii de la viaj. Tio estas malrespekto. Kompreneble, ne temas pri tio, ke vi alprenu la gustojn de la alia, nur, ke vi akceptu, ke gustoj malsamas, kaj ke vi pensu pri tiu diferenco, kiam vi kune decidis ion.

Ni vidis, ke tiu, kiu amas, deziras koni la amatan personon, kaj do normale pri tiu scivolos. Sed povas esti batalo inter la bezono koni kaj la bezono respekti. Kiam oni respektas, oni akceptas, ke parto de la vivo de la alia estas nekonata al ni, oni ne devigas la alian diri al ni ĉion. Oni lasas al la alia tion, kion en kelkaj kulturoj oni nomas ties “sekreta ĝardeno”. Kompreneble en tio estas danĝero, ke la alia uzos tiun eblon por fari aferojn, kiuj kontentigas lin aŭ ŝin, sed estas aĉaj por la alia. Tial paroj funkcias pli bone, se, kvankam ambaŭ sentas sin liberaj rilate la alian, ili kapablas malkaŝe paroli unu al la alia pri tio, kio gravas por ili kaj pri tio, kio povus suferigi la alian, kaj kion tamen ili sentas fortan emon fari. Ankaŭ diri al la alia, kion tiu nepre bezonas scii por senti sin bone en la rilato, estas aspekto de la respekto.

Kvare, vera amo enhavas *zorgemon*. La vorton “zorgi” Plena **Ilustrita** Vortaro difinas, kiel “serioze direkti sian atenton kaj agadon al ies bono”. Ne

eblas pli ĝuste esprimi tiun eron de amo. Por ami, ne sufiĉas deziri esti kune, ne sufiĉas deziri koni, ne sufiĉas respekti, krome necesas atenti la bonon de la alia. Sed tio estas malfacila. Kiel scii, kio estas la bono de iu alia? Ofte gepatroj diras al filo aŭ filino: “Tion mi malpermesas, ke vi faru. Mi decidis tion *por via bono*”. Kelkfoje ili pravas, kaj efektive la juna homo, sekvante la gepatran diron, ne falos en kaptulon, kiu poste estus fonto de ĉiama bedaŭro. Sed aliffoje la gepatroj imagas la bonon de la ido tute alia ol ĝi estas. Kiom da gejunuloj estis puŝitaj en okupon, kiun ili ege malŝatis kaj en kiu ili malfeliĉis, ĝis – se ili havis la kuraĝon – ili decidis liberigi sin el la gepatra konsilo kaj iri la propran vojon al tio, kio estis por ili pli ĝusta maniero vivi!

Kvine, amo, en sia plej alta disvolviĝa ŝtupo, igas la du gekunulojn preni sur sin *komunajn respondecojn*. Plej ordinara objekto de tia kuna respondeco estas infanoj. Sed la kunrespondeco povas direktiĝi al ĉiaspecaj celoj. Ĝi povas rilati al la loĝejo, al la okupo, al socia aŭ politika agado, aŭ al aliaj kampoj. Estas malfacile imagi, kiel du anoj de unu paro, kiuj profunde amas unu la alian, povus havi neniun komunan respondecon. Eble tio estas la afero, kiu plej ligas unu al la alia la du, kiuj amas.

Ĉu la vorto “ligas” ĝenas vin? Tamen en amo estas ligo. Se la amo estas altnivela, bonkvalita, la ligo estas forta, ne facile rompebla, tamen tute ne streĉa. Oni estas ligita, sed libera. Tiu ŝajna kontraŭdiro estas unu ekzemplo de la multaj sin-kontraŭdiraj aspektoj de amo: esti libera, sed ligita; voli funde koni, sed respekti la sekretojn; kune esti sed akcepti, ke nekunaj momentoj povas esti necesaj; kune respondeci pri iuj aferoj, sed lasi la alian sola respondeculo pri aliaj...

Multo estas neklarigebla en koraj aferoj. Amo povas fari nian koron vasta, sed nia menso, rilate al ĝi, ĉiam restas eta, eta, eta.

ilustri – enmeti bildojn por pliklarigi aŭ plibeligi tekston.